

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

КОМІТЕТ МЕДИЧНОГО І ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
ПРАВА ТА БІОЕТИКИ

Вакцинація у запитаннях і відповідях

Методичні рекомендації

ПЕРЕДМОВА

Одним із найбільш складних і неоднозначних у правореалізації і правозастосуванні є дотримання прав людини при здійсненні вакцинації. Правова природа вакцинації: право чи обов'язок, спалахи інфекційних захворювань, судова практика, пов'язана із захистом прав людини, обмеження у реалізації права на освіту — це окремі елементи з калейдоскопу тих проблем, якими пронизана досліджувана тема.

У ст. 426 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, зазначено, що сторони розвивають співробітництво в галузі охорони здоров'я з метою підвищення рівня його безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання. Співпраця, зокрема, полягає у попередженні та контролі над інфекційними хворобами, підвищенні готовності до ризику спалахів високо патогенних хвороб та імплементації Міжнародних медико-санітарних правил. Ці Правила, з-поміж іншого, визначають регламент проведення вакцинації відповідно до міжнародних угод з метою охорони громадського здоров'я. Отож, актуальність тематики рекомендацій, з огляду на євроінтеграційний вектор України та безпекову філософію громадського здоров'я у міжнародних масштабах, поза всяким сумнівом.

У рекомендаціях розкрито дефініції ключових понять, перелік прав при проведенні щеплень, викристалізувано види вакцинації (добровільна, рекомендована, обов'язкова, примусова). Окремо висвітлено правові позиції Європейського суду з прав людини в контексті прав людини та вакцинації. Розкрито обмеження прав фізичних осіб, які не пройшли вакцинацію, регламент здійснення профілактичних щеплень, а також співвідношення права на освіту з правом на профілактичні щеплення та способи захисту порушених прав.

Методичні рекомендації викладені у формі запитань і відповідей, містять чіткі алгоритми, є своєрідним «інструктажем» при реалізації та захисті прав людини. Вони можуть бути корисними для пацієнтів, їхніх законних представників, широкого кола практикуючих юристів і працівників системи охорони здоров'я.

Автори висловлюють щире вдячність членам Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ — Вікторії Валах, Ганні Гаро, Тетяні Матовій, Олегу Юдіну за пропозиції до контенту рекомендацій, а також ВБО «Українська фундація правової допомоги» за сприяння у виданні методичних рекомендацій.

З повагою,
голова Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ
Ірина Сенюта

голова Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики
Ради адвокатів Львівської області
Христина Терешко

Зміст

Що таке вакцинація.....	3
Для чого роблять щеплення?.....	4
Ризики пов'язані зі щепленням.....	4
Календар щеплень за віком.....	5
Деякі факти щодо захворювань проти яких здійснюється вакцинація.....	6
Які права Ви маєте при проведенні профілактичних щеплень?.....	7
Якими є види вакцинації за законодавством України?.....	9
Практика Європейського суду з прав людини щодо вакцинації	11
Якими можуть бути обмеження прав невакцинованих осіб?.....	13
Які обов'язки на Вас покладено при здійсненні вакцинації?.....	15
Порядок здійснення профілактичних щеплень.....	15
У яких нормативно-правових актах закріплені Ваші права та обов'язки?.....	17
Що необхідно, аби невакциновану дитину прийняли до навчального закладу.....	18
Чи можна відмовитись від профілактичних щеплень?.....	18
Що робити, якщо дитині відмовили у прийнятті до навчального закладу з мотивів відсутності профілактичних щеплень.....	19
Куди звертатись за захистом своїх порушених прав ?.....	21
Зразок інформованої згоди.....	22

Що таке вакцинація?

- ▶ **Вакцинація (щеплення, імунізація)** – створення штучного імунітету в людини до певних інфекційних хвороб шляхом введення вакцини, анатоксину чи імуноглобуліну.
- ▶ **Ревакцинація** – повторне введення вакцини чи анатоксину з метою підтримання штучного імунітету в людини до певних інфекційних хвороб.
- ▶ **Імунітет** – це сукупність захисних механізмів, які допомагають організму боротися з чужорідними чинниками: бактеріями, вірусами, сторонніми тілами тощо.
- ▶ **Вакцина** – це розчин ослаблених або мертвих мікробів, які при введенні в організм запускають імуннозахисну реакцію організму проти інфекції.
- ▶ **Епідемія** – масове поширення інфекційної хвороби серед населення відповідної території за короткий проміжок часу.

Імунно-захисна реакція організму розвивається у такій послідовності:

1. Перша «зустріч» з інфекцією, яка надійшла до організму з вакциною.
2. Розпізнавання імунною системою інфекції та вироблення факторів захисту.
3. Знищення інфекції шляхом імунної відповіді організму.
4. Збереження в імунній системі «пам'яті про перенесену інфекцію» і «готовності до боротьби». При повторній «зустрічі» з тією самою інфекцією організм не залишає їй шансів.

Згідно з рекомендаціями ВООЗ, епідемія оголошується, коли зафіксовано 100 випадків захворюваності на 100 тисяч населення

Для чого роблять щеплення?

- ▶ Щеплення створює у людини штучний імунітет та оберігає її від таких небезпечних захворювань, як туберкульоз, дифтерія, поліомієліт тощо.
- ▶ Будь-яке щеплення у сотні разів безпечніше, ніж захворювання, від якого воно захищає.

Ризики пов'язані зі щепленням

- ▶ Жодна вакцина не є абсолютно безпечною і не гарантує стовідсоткового захисту від інфекцій усім вакцинованим людям.
- ▶ У деяких випадках після проведення щеплення можуть виникнути післявакцинальні реакції та ускладнення, що зумовлені індивідуальною реакцією організму на вакцину, яка може виявлятися ущільненням тканин, гіперемією, іноді болючістю в місці уколу. Вона є нетривалою і абсолютно прийнятною, адже в організм вводиться хоч і послаблений, але збудник хвороби.
- ▶ Після щеплення протягом 2–3 днів може підвищитися температура, з'явитися млявість, дратівливість. Однак ці реакції настільки короточасні та нешкідливі, що їх просто не можна порівнювати з ризиком самої хвороби, проти якої була щеплена дитина. В деяких випадках побічні реакції можуть бути у вигляді алергії на певні компоненти вакцини.

Календар щеплень за віком

Календар щеплень за віком затверджений наказом МОЗ України №947 від 18.05.2018 р.

Вік	Щеплення проти				
1 день		Гепатиту В			
3-5 днів	Туберкульозу				
2 місяці		Гепатиту В	Дифтерії, кашлюку, правця	Поліомієліту	Гемофільної інфекції
4 місяці			Дифтерії, кашлюку, правця	Поліомієліту	Гемофільної інфекції
6 місяців		Гепатиту В	Дифтерії, кашлюку, правця	Поліомієліту	
12 місяців					Гемофільної інфекції
18 місяців			Дифтерії, кашлюку, правця	Поліомієліту	Кору, краснухи, паротиту
6 років			Дифтерії, правця	Поліомієліту	Кору, краснухи, паротиту
14 років				Поліомієліту	
16 років			Дифтерії, правця		
26 років			Дифтерії, правця (надалі - кожні 10 років)		

Деякі факти щодо захворювань, проти яких здійснюється вакцинація

- ▶ **Гепатит В** – інфекційне захворювання, викликане вірусом гепатиту В, що уражує печінку, призводячи до її запалення. Щороку від ускладнень, викликаних цією недугою, помирає приблизно 600 тисяч людей.
- ▶ **Туберкульоз** – інфекційна хвороба, викликана мікробактеріями туберкульозу, характеризується утворенням специфічних гранулом у різних органах і тканинах (найчастіше в легенях). Сьогодні у світі 50–60 мільйонів людей хворих на туберкульоз. Щороку хвороба вражає 7–10 мільйонів людей і стає причиною смерті 3 мільйонів.
- ▶ **Дифтерія** – гостре інфекційне захворювання, викликане паличкою Леффлера, найчастіше проявляється на слизових оболонках носоглотки та дихальних шляхів, супроводжується загальною інтоксикацією, ураженням серцевосудинної, нервової систем і нирок. У довакцинальний період у нашій країні на дифтерію хворіли від 40 до 80 тисяч осіб щорічно.
- ▶ **Кашлюк** – захворювання, яке характеризується нападами судомного кашлю, що, зазвичай, закінчується спазмом голосової щілини. Ускладненнями кашлюку є пневмонії та енцефаліти, які можуть зробити дітей інвалідами або й призвести до смерті.
- ▶ **Правець** – гостре інфекційне захворювання, уражає нервову систему, викликає судоми скелетних м'язових волокон, що спричиняє задушення. Має надзвичайно високу смертність (до 90%).
- ▶ **Поліомієліт** – вірусна інфекція, що уражає нервову систему, викликаючи параліч і навіть смерть. Понад півстоліття поліомієліт був основною причиною паралічів у світі, викликаючи каліцтва в сотень тисяч дітей і дорослих.
- ▶ **Гемофільна інфекція** зумовлює гемофільні менінгіти, пневмонії, рідше – отити. Перебіг інфекційних хвороб, спричинених цією інфекцією дуже тяжкий. За оцінками ВООЗ, гемофільні інфекції щорічно стають причиною до 3 мільйонів випадків тяжких захворювань у дітей раннього віку, з них 400–700 тисяч закінчуються смертельно.

► **Кір** – гостре вірусне захворювання, уражає переважно дітей і поширюється повітрянокрапельним шляхом. У світі хворіє 40 мільйонів осіб щорічно.

► **Краснуха** – інфекційне захворювання. Близько 90 % усіх хворих становлять діти, переважно у віці від 3 до 7 років. Головна небезпека краснухи в тому, що вірус, який викликає захворювання, впливає на розвиток плоду і може призвести до народження в майбутньому неповноцінної дитини.

► **Паротит (свинка)** – гостре вірусне захворювання, за якого уражаються головно навколотовушні залози. Як наслідок, у хлопчиків підлітків та в більш старшому віці (30 % випадків) може виникнути запалення яєчок, що призводить до безпліддя. Можливі й інші ускладнення – менінгіт, панкреатит, цукровий діабет.

Які права Ви маєте при проведенні профілактичних щеплень?

1. Право на згоду на проведення профілактичних щеплень.

Повнолітнім особам профілактичні щеплення проводяться за їх згодою. Особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, профілактичні щеплення проводяться за згодою їхніх батьків або інших законних представників. Особам віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років профілактичні щеплення проводяться за їх згодою та за згодою батьків або інших законних представників цих осіб.

2. Право на відмову від проведення профілактичних щеплень

Право на відмову від проведення профілактичних щеплень має повнолітня особа та батьки або інші законні представники дитини.

3. Право на отримання від лікаря повної, своєчасної та достовірної інформації у доступній формі щодо:

- необхідності профілактичних щеплень, наслідків відмови від них, можливих поствакцинальних реакцій та ускладнень;
- ризиків для здоров'я, пов'язаних з вакцинацією;
- наявності та ефективності медичних імунопрофілактичних препаратів;
- вакцини, її реєстрації в Україні та умов зберігання.

4. Право на вільний вибір лікаря та закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності для проведення профілактичного щеплення.

Це право можуть реалізувати особи з 14 років. Воно складається із двох компонентів:

- права на вільний вибір лікаря для проведення профілактичних щеплень, якщо останній може запропонувати свої послуги. Відповідно до п. 8 Переліку медичних послуг з надання первинної медичної допомоги (додаток № 1), затвердженого Наказом МОЗ України від 19.03.2018 р. № 504, проведення профілактичних втручань, що включає: вакцинацію відповідно до вимог календаря профілактичних щеплень, є компетенцією лікаря, який надає первинну медичну допомогу. Відтак, порядок вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, визначений у Наказі МОЗ України «Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу» від 19.03.2018 р. № 503;

- права бути прийнятим у будь-якому державному чи комунальному лікувально-профілактичному закладі за своїм вибором, якщо цей заклад має можливість забезпечити проведення профілактичних щеплень.

5. Право на вибір медичного імунобіологічного препарату, якщо в Україні зареєстровано декілька однотипних препаратів різних виробників.

6. Право на безоплатне проведення профілактичних щеплень відповідно до календаря профілактичних щеплень.

7. Право законних представників бути присутніми під час проведення профілактичних щеплень їхнім дітям.

Якими є види вакцинації за законодавством України?

ДОБРОВІЛЬНА ВАКЦИНАЦІЯ:

За змістом ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» вакцинація є методом профілактики, а, відтак, є складовою медичної допомоги, яка надається пацієнтові. Добровільна вакцинація проводиться пацієнтові за його бажанням з метою профілактики виникнення певних захворювань і не охоплюється календарем обов'язкових профілактичних щеплень. Вакцинація проводиться за наявності добровільної інформованої згоди пацієнта або його законного представника.

РЕКОМЕНДОВАНА ВАКЦИНАЦІЯ:

Розділом III Календаря профілактичних щеплень, затвердженого Наказом МОЗ України від 16.09.2011 р. № 595, передбачено перелік рекомендованих профілактичних щеплень. Зокрема, щеплення від грипу рекомендовано таким категоріям населення: військовослужбовці, будівельники, працівники Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України, медичні працівники тощо; особи, які доглядають хворих на грип удома; діти із 6-місячного віку; особи похилого віку після 60 років; трудові колективи підприємств, установ, організацій; жінки, які планують вагітність, під час епідемії грипу; вагітні. Рекомендація не є обов'язком, відтак, особи, яким рекомендується щеплення проти певних захворювань можуть від неї відмовитись. Вакцинація проводиться за наявності добровільної інформованої згоди пацієнта або його законного представника.

ОБОВ'ЯЗКОВА ВАКЦИНАЦІЯ:

Відповідно до п. «а» та «б» ч. 1 ст. 10 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» на громадян

покладаються такі обов'язки у сфері охорони здоров'я: піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян; у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення. Сьогодні в Україні діє Календар профілактичних щеплень, затверджений Наказом МОЗ України від 16.09.2011 р. № 595, яким встановлюється перелік обов'язкових профілактичних щеплень та оптимальні строки їх проведення. За загальним правилом, особа може відмовитись від виконання вказаного обов'язку. Водночас, в окремих випадках, така відмова може тягнути за собою певні правові наслідки, а саме встановлення заборон. Так, відповідно до ч. 2 ст. 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», дітям, які не отримали профілактичних щеплень, згідно з календарем щеплень, відвідування дитячих закладів не дозволяється. Крім того, відповідно до абз. 5 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», на підприємства, установи та організації покладено обов'язок усувати за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Такі обмеження або заборони зумовлені пріоритетом громадського здоров'я над здоров'ям індивідуальним, що вимагає життя санітарних та протиепідемічних заходів.

Вакцинація проводиться за наявності добровільної інформованої згоди пацієнта або його законного представника.

ПРИМУСОВА ВАКЦИНАЦІЯ:

В окремих випадках, вакцинація може проводитись особі без її усвідомленої згоди. Відповідно до ч. 2 ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», згода пацієнта чи його законного представника на медичне втручання не потрібна лише у разі наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості

отримання з об'єктивних причин згоди на таке втручання від самого пацієнта чи його законних представників. Прикладом вакцинації, яка проводиться без згоди пацієнта або його законного представника, є щеплення, які проводяться для лікування сказу в разі звернення за медичною допомогою з приводу укусів, подряпин, ослизнення хворими або підозрюваними щодо захворювання на сказ тваринами. У такому випадку йдеться про лікувально-профілактичну імунізацію, яка передбачає використання антирабічних вакцин.

Практика Європейського суду з прав людини щодо вакцинації

☑ Рішення Європейської комісії з прав людини «Карло Боффа та 13 інших проти Сан-Марино» від 15 січня 1998 р. 26536/95 (заява № 26536/95):

«11.02.1993 р. заклад первинної медичної допомоги у Сан-Марино зобов'язав другого, третього, четвертого та п'ятого заявників вакцинувати їхніх дітей проти гепатиту В відповідно до наказу № 128 від 23.10.1991 р., яким затверджено календар щеплень. З наданих доказів, які є в матеріалах справи, випливає, що вакцинація є обов'язковою, і що відмова від вакцинації карається відповідно до ст. 259 Кримінального кодексу.

Комісія вже встановлювала, що вимога про необхідність обов'язкового лікування чи вакцинації під загрозою відповідальності, може становити порушення права на повагу до приватного життя. Комісія вважає, що в контексті мети оспорюваного законодавства, втручання у приватне життя, засноване на потребі охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, відтак, воно є виправданим.

Тепер слід проаналізувати чи таке втручання у приватне життя заявника є «необхідним у демократичному суспільстві». Відповідно до прецедентної практики суду, поняття необхідності означає, що втручання відповідає нагальній соціальній потребі, і, особливо, воно є пропорційним законній меті, яка переслідується. *Однак, національні органи влади наділені власним розсудом, межі якого залежать як*

від мети, так і від форми втручання.

Комісія вважає, що компанії по вакцинації, які існують у більшості країн, які покладають на особу обов'язок підкорятись загальним інтересам і не ставити під загрозу здоров'я інших людей чи її самої, **не виходять за межі власного розсуду**, який надано державам. Враховуючи ці фактори, Комісія вважає, що втручання, яке оскаржують заявники, є пропорційним меті, яка переслідується, і може вважатись необхідним у демократичному суспільстві, з метою охорони здоров'я, про що йдеться у ч. 2 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – конвенція)).

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Соломахін проти України» від 12.03.2012 р. (заява № 24429/03):

«Суд повторює, що, відповідно до його практики, фізична недоторканість особи охоплюється поняттям «приватне життя», що охороняється ст. 8 Конвенції (див. рішення від 26.03.1985 р. у справі «Х та Y проти Нідерландів» (X and Y v. the Netherlands), п. 22, Series A, № 91). Суд наголосив на тому, що фізична недоторканість особи стосується найбільш інтимних аспектів приватного життя, а обов'язкове медичне втручання, навіть незначне, становить втручання у це право (див. рішення у справі «Y. F. проти Туреччини» (Y. F. v. Turkey), заява № 24209/94, п. 33, ECHR 2003 IX, із подальшими посиланнями). Обов'язкове щеплення, як примусовий медичний захід, є втручанням у право на повагу до приватного життя особи, гарантоване п. 1 ст. 8 Конвенції, що включає в себе фізичну та психологічну недоторканість особи (див. ухвалу щодо прийнятності від 9.07.2002 р. у справі «Сальветті проти Італії» (Salveti v. Italy), заява № 42197/98 та рішення від 5.07.1999 р. у справі «Маттер проти Словаччини» (Matter v. Slovakia), заява №31534/96, п. 64) (п. 33).

Суд також зазначає, що таке втручання було чітко передбачено законом і переслідувало легітимні цілі охорони здоров'я. Залишається розглянути, чи це втручання було необхідним у демократичному суспільстві (п. 35).

На думку Суду, **порушення фізичної недоторканості заявника можна вважати виправданим міркуваннями охорони**

здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання в області. Крім того, згідно з висновками національного суду, медичний персонал перевірів відсутність протипоказань до щеплення заявника перед тим, як його проводити, отже, було вжито необхідних запобіжних заходів, щоб гарантувати, що медичне втручання не завдасть шкоди заявникові тією мірою, якою це порушуватиме баланс інтересів особистої недоторканості заявника та інтересів охорони здоров'я населення (п. 36).

Крім того, заявник сам не пояснив, що завадило йому відмовитися від щеплення, враховуючи, що раніше він неодноразово відмовлявся від нього. Суду не надано доказів того, що щеплення, про яке йдеться, насправді зашкодило здоров'ю заявника (п. 37)».

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Релігійна громада Свідків Єгови в м. Москва проти Російської Федерації від 10.06.2010 р. (заява № 302/02):

«Свобода погодитись чи відмовитись від конкретного методу лікування чи обрати альтернативний метод лікування має первинне значення для принципів самовизначення та особистої автономії.... Як уже підкреслювалося, свобода вибору та самовизначення самі по собі є фундаментальними складовими життя, і за відсутності будь-яких ознак необхідності забезпечення захисту третіх осіб, **наприклад, шляхом примусової вакцинації населення у період епідемії**, держава повинна утримуватися від втручання у свободу вибору громадян у питаннях охорони здоров'я, оскільки таке втручання може лише зменшити, а не збільшити життєві цінності».

Якими можуть бути обмеження прав невакцинованих осіб?

Дитині не може бути відмовлено в зарахуванні до дошкільного чи навчального закладу з підстав відсутності профілактичних щеплень.

Право дитини на відвідування навчального закладу в окремих випадках може бути обмежене.

Закон розрізняє такі дії як прийняття дитини до навчального закладу та допуск дитини до навчання. Відсутність вакцинації не є підставою для відмови у прийнятті, але може стати підставою для недопуску.

За певних випадків дітей можуть не допускати до відвідування дитячих чи навчальних закладів. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячих закладів не дозволяється. У разі якщо профілактичні щеплення дітям проведено з порушенням установлених строків у зв'язку з медичними протипоказаннями, при благополучній епідемічній ситуації за рішенням консилиуму відповідних лікарів вони можуть бути прийняті до відповідного дитячого закладу та відвідувати його

В абз. 5 ч. 1 ст. Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» **підприємства, установи і організації зобов'язані усувати** за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби (прим. автора: у Закон не внесено зміни, проте зараз функціонує, для прикладу, у Львівській області – Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України, що є санітарно-профілактичною установою охорони здоров'я) від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, хворих на небезпечні для оточуючих інфекційні хвороби, або осіб, які були в контакті з такими хворими, з виплатою у встановленому порядку допомоги з соціального страхування, а також осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Згідно з п. 4 Примірного положення про підготовку дітей на педіатричній дільниці до відвідування дошкільного та шкільного загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого наказом

МОЗ України від 29.11.2002 р. № 434, питання відвідування загальноосвітнього навчального закладу дітьми, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень вирішується індивідуально за рішенням лікарсько-консультативної комісії із залученням епідеміолога територіальної санепідстанції згідно з розділом III ст. 15 вимог Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб».

Якщо лікарсько-консультативна комісія приймає рішення щодо заборони відвідування дитиною, у якої відсутні профілактичні щеплення, навчального закладу (*при складній епідеміологічній ситуації та (або) індивідуальних показниках*), то питання щодо форм здобуття освіти такими дітьми вирішується місцевими органами управління освітою.

Які обов'язки на Вас покладено при здійсненні вакцинації?

- 1.** Знати та виконувати вимоги чинного порядку вакцинопрофілактики;
- 2.** Виконувати медичні приписи лікаря і правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я;
- 3.** У разі виникнення поствакцинальних реакцій та (або) ускладнень звернутись до закладу охорони здоров'я.

Порядок здійснення профілактичних щеплень

1. Профілактичні щеплення здійснюються в кабінетах щеплень, які створюються як окремий структурний підрозділ лікувально-профілактичного та/або амбулаторно-поліклінічного ЗОЗ та діють при медичних кабінетах дошкільних навчальних закладів, середніх навчальних закладів I–III ступенів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів, професійно-технічних закладів, вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації, у медичних пунктах підприємств.

2. Медичний огляд перед щепленням є обов'язковим та складається з таких етапів:

- ▶ збирання анамнезу життя з урахуванням тривалості

та тяжкості перебігу перенесених гострих захворювань, оцінка реакції на попередні щеплення та перебігу поствакцинального періоду;

- ▶ термометрія;
- ▶ огляд шкіри, слизових оболонок кон'юнктиви очей, порожнини рота, аускультация;
- ▶ у разі необхідності – клінічне обстеження органів та систем організму;
- ▶ заповнення форми первинної облікової документації № 0632/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики»;
- ▶ оформлення медичного висновку лікаря за результатами обов'язкового медичного огляду (безпосередньо у день щеплення) щодо стану здоров'я дитини, яка підлягає щепленню.

3. Після проведення профілактичного щеплення повинно бути забезпечене медичне спостереження (нагляд за особою протягом певного часу після введення вакцини/анатоксину) протягом терміну, визначеного інструкцією про застосування відповідної(го) вакцини/анатоксину. Якщо в інструкції про застосування вакцини/анатоксину не вказано термін спостереження, особа, якій було проведено щеплення, повинна перебувати під наглядом медичного працівника не менше 30 хвилин після вакцинації.

4. Попередити післявакцинальні побічні дії можливо за умови:

- ▶ дотримання показань та протипоказань до вакцинації;
- ▶ дотримання правил збереження та техніки введення вакцини;
- ▶ кваліфікованого відбору дітей для вакцинації;
- ▶ підготовки дітей за групами ризику (діти з алергічними захворюваннями; діти з ураженнями нервової системи; діти, які часто хворіють; особи, які проживали на радіаційно забруднених територіях; діти з сильними загальними ПВР та ПВУ на введення певного препарату);
- ▶ проведення щеплень у сприятливий для дітей, особливо з

групи ризику, період року;

▶ дотримання строків спостереження після введення вакцин з урахуванням віддалених реакцій та ускладнень на певну вакцину, дієти та щадного режиму в післявакцинальний період.

У яких нормативно-правових актах закріплені Ваші права та обов'язки?

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (ст. 284, 285, 302).

2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. (ст. 4, 10, 42, 43).

3. Закон України «Про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р. (ст. 5, 7).

4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000 р. у редакції від 05.12.2012 р. (ст. 1, 8, 11–13, 15).

5. Наказ МОЗ України «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів» від 16.09.2011 р. № 595

Що необхідно, аби невакциновану дитину прийняли до навчального закладу?

Питання щодо відвідування навчального закладу дітьми, батьки яких відмовляються від щеплень, вирішується індивідуально лікарсько-консультативною комісією (для зарахування до загальноосвітнього навчального закладу з залученням епідеміолога). Питання про відвідування дошкільного навчального закладу дітьми, батьки яких відмовляються від щеплень, вирішується лікарсько-консультативною комісією.

Враховуючи зазначене, керівник навчального закладу зобов'язаний прийняти дитину до закладу, якщо в неї відсутні обов'язкові профілактичні щеплення (незалежно від причин). Для відвідування навчального закладу невакцинованою дитиною необхідно буде подати висновок лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, у якому має бути зазначено, що дитина здорова і може відвідувати навчальний заклад.

**Відмова від прийняття дитини
до навчального закладу
з мотивів відсутності профілактичних щеплень
Є НЕЗАКОННОЮ**

Чи можна відмовитись від профілактичних щеплень?

Ви маєте право на відмову від профілактичних щеплень, гарантоване:

► ст. 284 Цивільного кодексу України, зокрема у ч. 3 вказано: надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла чотирнадцяти років, провадиться за її згодою; у ч. 4 передбачено: повнолітня дієздатна фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитися від лікування;

► ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про

охорону здоров'я»: «згода інформованого пацієнта необхідна для застосування методів діагностики, профілактики та лікування. Щодо пацієнта віком до 14 років (малолітнього пацієнта), а також пацієнта, визнаного в установленому законом порядку недієздатним, медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників. Пацієнт, який набув повної цивільної дієздатності і усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними, має право відмовитися від лікування. Якщо відмову дає законний представник пацієнта і вона може мати для пацієнта тяжкі наслідки, лікар повинен повідомити про це органи опіки і піклування»;

► **ст. 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб**»: «повнолітнім дієздатним громадянам профілактичні щеплення проводяться за їх згодою після надання об'єктивної інформації про щеплення, наслідки відмови від них та можливі пост-вакцинальні ускладнення. Особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку чи визнані у встановленому законом порядку недієздатними, профілактичні щеплення проводяться за згодою їх об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників. Особам віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років чи визнаним судом обмежено дієздатними профілактичні щеплення проводяться за їх згодою після надання об'єктивної інформації та за згодою об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників цих осіб. Якщо особа та (або) її законні представники відмовляються від обов'язкових профілактичних щеплень, лікар має право взяти у них відповідне письмове підтвердження, а в разі відмови дати таке підтвердження – засвідчити це актом у присутності свідків».

Що робити, якщо дитині відмовили у прийнятті до навчального закладу з мотивів відсутності профілактичних щеплень?

1. Пояснити, що така відмова є неправомірною, оскільки, відповідно до чинного законодавства України:

► кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою (ст. 53 Конституції України);

▶ повнолітня дієздатна фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитися від лікування (ч. 4 ст. 284 Цивільного кодексу України, ч. 4 ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»);

▶ кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає: и) правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я (ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»);

▶ доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права (Рішення Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. № 5рп/2004);

▶ Громадянам України незалежно від раси, кольору шкіри, особливостей інтелектуального, соціального і фізичного розвитку особистості, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про загальну середню освіту»).

2. Оскаржити неправомірні дії директора навчального закладу шляхом звернення до вищестоящего органу, зокрема до:

- ▶ Департаменту освіти і науки міста чи області;
- ▶ Міністерства освіти і науки України.

ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ – СКАРГА

Тривалість розгляду скарги – не більше одного місяця від дня її надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше ніж 15 днів від дня їх отримання (ст. 20 Закону України «Про звернення громадян»)

За захистом своїх порушених прав Ви також можете звернутись:

1. До поліції

Звернення розглядаються і вирішуються в термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник органу або підрозділу поліції або його заступники встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляють особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів. Якщо останній день терміну розгляду звернення припадає на вихідний, святковий день, останнім днем терміну вважається перший після нього робочий день (п. 6 р. IV Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України затвердженого наказом МВС України № 930 від 15.11.2017 р.)

2. До прокуратури

Органи прокуратури вирішують звернення громадян у строк не більше одного місяця від дня надходження до прокуратури. Звернення, що не потребують додаткового вивчення і перевірки, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів, якщо інший строк не встановлено спеціальним законом (п. 1 Розділу IV наказу Генеральної прокуратури «Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України» від 20.12.2017 року № 357»).

Слід пам'ятати, що відповідно до п. 3.1. Положення про управління ювенальної юстиції Генеральної прокуратури України, затвердженого Наказом Генерального прокурора України від 11.04.2016 р. № 145, з-поміж основних завдань управління є захист особистих і соціально-економічних прав дітей, гарантованих Конституцією та законами України, Конвенцією ООН про права дитини, іншими між-народно-правовими актами, а також інтересів

держави у сфері охорони дитинства.

3. До суду

До суду слід звернутись із позовною заявою про визнання незаконною відмови у прийнятті невакцинованої дитини до навчального закладу. Така заява подається до суду за місцем знаходження освітнього закладу. Відповідачем зазначається навчальний заклад, третьою особою – конкретний працівник, який відмовив у зарахуванні невакцинованої дитини.

переваги: завдяки зверненню до суду Ви можете не лише визнати незаконною відмову в зарахуванні дитини до навчального закладу, а й відшкодувати завдану матеріальну (наприклад, додаткові витрати на оплату послуг з догляду за дитиною вдома, оскільки їй незаконно відмовили в зарахуванні в дошкільний навчальний заклад) та моральну шкоду (душевну тривогу та хвилювання, зумовлені протиправними діями щодо Вас та Вашої дитини).

недоліки: судовий розгляд зазвичай є довготривалим. А тому існує ймовірність, що на момент проголошення судового рішення на Вашу користь воно вже буде неактуальним.

ІНФОРМОВАНА ЗГОДА*

та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики

1. Прізвище, ім'я, по батькові особи, що щеплюється.
2. Дата народження.
3. Місце проживання, телефон.
4. Дата останнього щеплення, що проведене особі або дитині.
5. Наведений нижче контрольний список запитань допоможе Вашому лікарю вирішити питання щеплення або туберкулінодіагностики для Вас або для Вашої дитини.

* Інформована згода затверджена Наказом МОЗ України «Про затвердження форми первинної облікової документації N 0632/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики» та Інструкції щодо її заповнення» від 31.12.2009 р. № 1086.

Запитання – Відповідь (потрібне підкреслити)

▶ На Ваш погляд, на сьогодні Ви/Ваша дитина здорові – Так/Ні
▶ Ви або дитина хворі на лейкемію, рак, ВІЛ/СНІД або отримуюте лікування – хіміотерапію, стероїдну терапію – Так (зазначте, що саме з переліченого)/Ні

▶ Чи спостерігалась у Вас/Вашої дитини реакція/ускладнення після попередніх щеплень – Так (зазначте, яке саме)/Ні

▶ У Вас/Вашої дитини наявна серйозна алергічна реакція – Так (на що саме)/Ні

▶ Протягом останнього року Вам/Вашій дитині проведено введення імуноглобулінів, компонентів крові або цільне переливання крові – Так (що саме)/Ні

▶ В анамнезі у Вас/Вашої дитини є хронічні захворювання – Так (які саме)/Ні

▶ В анамнезі у Вас/Вашої дитини є розлади кровотворення – Так (які саме)/Ні

6. Прочитайте уважно наведені нижче стани не є протипоказанням до проведення щеплення.

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, або у кого-небудь з членів сім'ї несприятливі події після імунізації;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється судоми;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, лікування антибіотиками;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, лікування стероїдами (гормональні препарати);

▶ в анамнезі у кого-небудь з членів сім'ї астма, екзема, атировий дерматит, нежить;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, кашлюк, кір, краснуха, епідемічний паротит (свинка), вітряна віспа, герпес або менінгіт;

▶ в анамнезі у дитини, що щеплюється, жовтяниця новонароджених;

▶ в анамнезі у дитини, що щеплюється, передчасне народження або мала вага при народженні;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, контакт з інфекційними

хворими;

▶ в анамнезі у особи, що щеплюється, будь-яке хірургічне втручання.

7. Ви отримали інформацію про процедуру щеплення, туберкулінодіагностики (проба Манту), протипоказання до проведення щеплення або туберкулінодіагностики, вакцину, можливі несприятливі наслідки – Так/Ні

8. Згода особи, батьків або законного представника дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики для профілактики _____ (чого саме).

Даю згоду на проведення щеплення.

_____
(Дата, підпис)

Не даю згоди на проведення щеплення

_____
(Дата, підпис)

9. Я буду негайно інформувати медичних працівників у разі погіршення самопочуття у мене/дитини _____

(підпис)

10. Медичний працівник, що проводив анкетування,

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Відродження
міжнародний фонд
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Українська фундація
правової допомоги

